

IVVC contact op met Van Holk met het verzoek zich voor dat waarnemerschap beschikbaar te stellen.¹⁷

Dat de keuze van het IVVC op Van Holk was gevallen, was op het eerste gezicht merkwaardig. Buiten de vrijzinnigheid was hij nauwelijks bekend. Aan oecumenische bijeenkomsten met katholieken had hij nooit deelgenomen. Wel bezat hij, sinds zijn verblijf in Haaren en St. Michielsgestel, een bepaalde affiniteit ten opzichte van de katholieke kerk, behept als hij inmiddels was met een zekere nostalgie naar het universeel – katholieke en het formeel – klassieke van de latijnse en, naar spoedig zou blijken, ook de grieks-katholieke misliturgieën. Tegelijkertijd stond hij echter zeer kritisch ten opzichte van de autoritair-hiërarchische structuur van de katholieke kerk. Met een uitspraak als 'Ubi Petrus, ibi ecclesia: waar Petrus is, daar is de kerk', kon hij onmogelijk instemmen. Hij ging uit van de stelling: 'Ubi Spiritus, ibi ecclesia: waar de Geest is, daar is de kerk', er in één adem aan toevoegend, dat avondmaal en doop, bijbellezing en prediking en de eis om getuigenis te geven van het Evangelie ter nadere verheldering van het kerkbegrip voor hem wezenlijk waren.¹⁸

Zijn kritische houding ten opzichte van de katholieke kerk werd echter het meest bepaald door de afwijzing van de godsdienstvrijheid in die kerk. Dat was voor hem volstrekt onaanvaardbaar. Tijdens zijn verblijf in Rome zal hij het dan ook als een soort persoonlijke opdracht beschouwen bij te dragen tot een mentaliteitsverandering in katholieke kring precies op dit punt. Of zoals hij eens opmerkte: 'Als belangstellend en meelevend waarnemer was ik van oordeel, dat in deze eeuw alleen een manmoedig getuigenis ten gunste der vrijheid van belijden en geloven, van kerkkeuze en uitoefening van eredienst de goede naam der katholieke kerk onder de mensen kan dienen.'¹⁹

Later zal hij de conciliaire verklaring *Dignitatis humanae* over de godsdienstvrijheid dan ook als 'het hoogtepunt van de conciliebesluiten' typeren.²⁰

Tijdens de tweede intersessie van het concilie ging Van Holk in Leiden met emeritaat. Op 17 mei 1964 hield hij zijn afscheidscollege. Hij verwees hierin naar de oecumenische inzichten die hij tijdens zijn verblijf op het concilie had

17. Deze correspondentie bevindt zich in het IVVC-archief in Frankfurt.

18. Vgl. L.J. van Holk, 'Brieven uit Rome VI', in: *Het Remonstrantse Weekblad* 23 (1964) nr. 3. Zie ook L.J. van Holk, 'Over de principieel-theologische betekenis van het begrip oecumene', in: *Oecumene, katholiek tijdschrift voor oecumenische bezinning* 3 (1964) 201.

19. AvH: Uitgetypte tekst van een VPRO-radiovoordracht *De derde zitting van het Concilie in Rome* dd. 12 februari 1965.

20. L.J. van Holk, 'De Verklaring over de Vrijheid van Godsdienst', in: *Reformatische Oriëntatie; Tijdschrift gewijd aan de bezinning op en de informatie over de verhouding tot de R. Katholieke Kerk* 1965, nr. 4,1.